

ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันของภิกษุณีในประเทศไทย

Study on the living conditions of Buddhist nun in Thailand

ณิชากร รวยดี
Nichakorn Ruaydee^๑

Received: June 20, 2024

Revised: December 01, 2024

Accepted: December 31, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันของภิกษุณีในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันของภิกษุณีในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่าภิกษุณีเป็นหนึ่งในพุทธบริษัท ๔ ที่มีความสำคัญกับพุทธศาสนา ซึ่งในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของภิกษุณีที่เผยแผ่พุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ แต่ปัจจุบันในสังคมไทยส่วนใหญ่ มองข้ามบทบาทของภิกษุณี รวมไปถึงสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันด้วย ซึ่งสภาพความเป็นอยู่แบ่งออกเป็น ๒ ด้านคือ สภาพความเป็นอยู่ตามหลักปัจจัย ๔ และสภาพความเป็นอยู่ตามหลักของพระธรรมวินัย ด้านสภาพความเป็นอยู่ตามหลักของปัจจัย ๔ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิต คือ ไตรจีวร อาหาร เสนาสนะ และศิลาณเภสัช และในด้านสภาพความเป็นอยู่ตามหลักของพระธรรมวินัย คือ การดำรงชีวิตตามหลักของพุทธศาสนา ที่ภิกษุณีพึงต้องปฏิบัติ ซึ่งในปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่ของภิกษุณีได้เปลี่ยนแปลงไปจากที่บัญญัติไว้ในพระธรรมวินัย เนื่องจากสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีสิกขาบทบางข้อได้ยืดหยุ่นไปจากเดิม จึงชี้ให้เห็นว่า สภาพความเป็นอยู่ของภิกษุณีในประเทศไทยถูกปรับให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน

คำสำคัญ : ภิกษุณีไทย, การปฏิบัติ, หน้าที่

^๑สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ภาควิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Email: nichanok.twp@gmail.com เบอร์โทรศัพท์ 0968802284

Buddhist Studies, Faculty of liberal Arts, Thammasat University Email:
nichanok.twp@gmail.com Tel. +66968802284

Abstract

Research article on the current living conditions of nuns in Thailand. The purpose of this study was to study the current living conditions of nuns in Thailand. The results of the study show that nuns are one of the four important Buddhist companies related to Buddhism, which in the Tripitaka mentions the role and duties of nuns who spread Buddhism in various aspects, but nowadays in most Thai societies, the role of nuns is overlooked, including the current living conditions. In terms of living conditions according to the principles of the Four Factors, which are the three jewels, food, season, and Milan pharmacy, and in terms of living conditions according to the principles of the Vinaya, which is the living conditions according to the principles of Buddhism that nuns must practice. This makes some verses flexible from the original. Therefore, it is pointed out that the living conditions of nuns in Thailand have been adapted to the current era.

Keywords: Thai nuns, practice, duties

๑. บทนำ

นับตั้งแต่สมัยพุทธกาลพระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ด้วยพุทธบริษัททั้ง ๔ อันได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญและบุคลากรเหล่านี้เป็นผู้ที่ดำรงไว้ซึ่งพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธเจ้ามีพุทธประสงค์ที่จะสถาปนาพุทธบริษัททั้ง ๔ ให้มั่นคงก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน^๒ ซึ่งภิกษุณีเป็นหนึ่งใน ๔ ของพุทธบริษัท ที่พระพุทธเจ้าประดิษฐานตั้งแต่สมัยพุทธกาล ได้กล่าวถึงการมีอยู่ของภิกษุณี ที่มีบทบาททางพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ และได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็น เอตทัคคะ เป็นการยกย่องภิกษุณีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และยอมรับศักยภาพของผู้หญิง เมื่อผู้หญิงได้บวชเป็นภิกษุณีแล้ว^๓

ในปัจจุบันพบว่า บทบาทของภิกษุณีในสังคมไทยได้ลดน้อยลง เนื่องจากไม่ได้รับอนุญาตให้มีภิกษุณีขึ้นในประเทศไทย จากการประกาศของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), ดร.มาร์ติน: พุทธวินัย ถึง ภิกษุณี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์หจก.สามลดา, ๒๕๕๓), หน้า ๕๐.

^๓ มนตรี สิริโรจนานันท์, สตรีในพระพุทธศาสนา (ครั้งที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๒), หน้า ๑๘๐-๑๘๑.

ประกาศถึงการไม่ยอมรับให้มีการบวชสามเณรี และภิกษุณีในคณะสงฆ์ฝ่ายเถรวาทในประเทศไทย^๔ ซึ่งทำให้ประเทศไทยในปัจจุบันขาดองค์ประกอบที่สำคัญของพุทธบริษัท ๔ ในส่วนนี้ไป ส่งผลให้วัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย เกิดความคุ้นชินในเรื่องของการมีภิกษุณี พบว่าในปัจจุบันได้มีภิกษุณีบางรูปถูกขืนมาต่อสู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สังคมเห็นถึงสถานภาพ และบทบาทของภิกษุณีมากขึ้น จะเห็นได้ว่าภิกษุณีในปัจจุบันนี้มีบทบาทในด้านต่าง ๆ เช่น บทบาทด้านการสืบทอดศาสนา ด้านสิทธิสตรี เป็นต้น ภิกษุณีธัมมมัทธา ภิกษุณีฝ่ายเถรวาทรูปแรกของประเทศไทย และเป็นประธานสงฆ์ ณ วัดทรงธรรมกัลยาณีภิกษุณีอาราม จังหวัดนครปฐม ได้ทำให้สังคมเห็นถึงบทบาทและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของภิกษุณี ตามหลักของพระธรรมวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎก แต่สภาพความเป็นอยู่ของภิกษุณีในปัจจุบันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมในยุคปัจจุบัน

งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาว่า สภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันของภิกษุณีในประเทศไทยเป็นอย่างไรบ้าง ในกรณีศึกษาวัดทรงธรรมกัลยาณี ภิกษุณีอาราม จังหวัดนครปฐม

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันของภิกษุณีในประเทศไทย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย/ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันของภิกษุณีในประเทศไทย” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขอบเขตของการวิจัยจะศึกษาลักษณะของสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันของภิกษุณีในประเทศไทย โดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องและใช้วิธีสังเกต เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ กรณีศึกษา ณ วัดทรงธรรมกัลยาณีภิกษุณีอาราม จังหวัดนครปฐม เพื่อทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของภิกษุณีในปัจจุบัน

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ การรื้อฟื้นการสืบสายภิกษุณีสงฆ์ในประเทศไทย

ในประเทศไทยมีประวัติการรื้อฟื้นภิกษุณีถึง ๓ ครั้ง โดยครั้งที่ ๑ เริ่มจากเหตุการณ์ของนายณรินทร์ (กลิ้ง) ภาชิต ให้ลูกสาวของตน ๒ คนคือ สาระ และจงดี พร้อมกับสตรีอีก ๖ คน ออกบวชเป็นภิกษุณี และสามเณรี ในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๗๑ การที่นายณรินทร์ วิชากรพิจารณาสถาบันศาสนา และการเมืองในสมัยนั้นอย่างเปิดเผย การกระทำต่าง ๆ รวมถึงเรื่องการบวชสามเณรี เมื่อไม่สามารถให้คำตอบเกี่ยวกับสายการบวช ไม่มีภิกษุณีสงฆ์ และ

^๔ ศศิกา แก้วหนู, วาทกรรมความเป็นอื่นของภิกษุณีไทยในสังคมไทย, (วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์, ๒๕๖๐), หน้า ๖๒.

ไม่แน่ใจว่าพระภิกษุที่บวชให้นั้นบวชโดยภิกษุสงฆ์หรือไม่ ในที่สุดนักบวชสตรีกลุ่มนั้นถูกจับสึกและจำคุก เมื่อถูกปล่อยตัวก็ใช้ชีวิตนักบวชอีกครั้งโดยห่มสีเทา ถูกคัดค้านจากคณะสงฆ์โดยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ (๒๔๗๑) มีพระบัญชาผ่านประกาศ ลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๑ เรื่อง ห้ามพระเถระไม่ให้บวชหญิงเป็นบรรพชิต เพื่อป้องกันการบิดเบือนความขัดแย้ง ความสับสนแก่สังคม หรือความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนา และประกาศฉบับนี้เป็นเหตุผลถึงปัจจุบัน ในครั้งที่ ๒ เกิดขึ้นเมื่อนางวรรมย์ ได้บวชชีรับศีล ๘ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้บวชเป็นภิกษุณีที่ประเทศไต้หวัน ซึ่งเป็นพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน คณะสงฆ์เห็นว่าบวชต่างนิกายจึงไม่ได้ยอมรับ และปฏิเสธทั้งไม่มีสตรีอื่น ๆ บวชตามเป็นการบวชในระดับปัจเจก เมื่อไม่มีมวลชนมารองรับจึงไม่มีการเคลื่อนไหวในที่สาธารณะ ต่อมาในครั้งที่ ๒ เกิดขึ้นเมื่อรองศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ทายาททาง ของภิกษุณีวรรมย์ อดีตอาจารย์และนักวิชาการด้านพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บวชเป็นสามเณรีในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ และบวชเป็นภิกษุณีในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จากคณะภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์สายสยามวงศ์ ประเทศศรีลังกา ได้รับฉายาทางธรรมว่า “ธัมมนันทา” ถือว่าเป็นภิกษุณีสายเถรวาทรูปแรกของประเทศไทยที่ได้รับการบวชจากคณะสงฆ์ทั้ง ๒ ฝ่าย^๕

ภิกษุณีธัมมนันทา หรืออดีต รศ.ดร. ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในวงการวิชาการด้านศาสนาและสตรี ในปัจจุบันภิกษุณีธัมมนันทาเป็นเจ้าอาวาสวัดทรงธรรมกัลยาณี จังหวัดนครปฐม ซึ่งก่อตั้งโดยผู้ที่เป็นมารดา คือ ภิกษุณีวรรมย์ กบิลสิงห์ แม้ว่าวัดจะไม่ได้ถูกการยอมรับจากคณะสงฆ์ไทยอย่างเป็นทางการ และในสถานะภาพของภิกษุณีไม่ได้เป็นนักบวชที่ถูกต้องตามกฎหมาย ตลอดเวลาระยะเวลาในสมณเพศ ภิกษุณีธัมมนันทามีผลงานและบทบาทที่ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ มากมาย ในฐานะภิกษุณีของสังคมไทยด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อร่วมเติมเต็มพุทธบริษัท ๔ ให้เกิดขึ้นในประเทศไทย^๖ ซึ่งในขณะเดียวกันนั้นก็มีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย แต่กระแสสังคมที่ต่อต้านไม่ได้เป็นอุปสรรคสำหรับภิกษุณีธัมมนันทา ในการสืบทอดเจตนารมณ์ที่มุ่งมั่นต่อพุทธศาสนา และทำให้พุทธบริษัท ๔ ที่ขาดหายไปจากประเทศไทยได้กลับมาครบถ้วนสมบูรณ์อีกครั้ง^๗

ในเวลาต่อมาภิกษุณีธัมมนันทาได้ริเริ่ม “เครือข่ายภิกษุณีสงฆ์ไทย” ขึ้นเพื่อความเป็นกลุ่มของภิกษุณีไทยที่กระจายอยู่ใน ๒๐ จังหวัด ให้มีทิศทางการปฏิบัติชัดเจนในพระธรรมวินัย เพื่อ

^๕ ชญาภา สีดาฟอง, บทบาทการพัฒนาสตรีเชิงพุทธของวัดทรงธรรมกัลยาณีภิกษุณีอาราม (ครั้งที่ ๒), (วารสารนวัตกรรมการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, ๒๕๕๗), หน้า ๘๘-๘๙.

^๖ พิมพ์พันธุ์ หาญสกุล, ธัมมนันทา บนเส้นทางภิกษุณีโพธิสัตว์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๖.

^๗ ฉัตรสุมาลย์ (รศ.ดร. ฉัตรมาลย์ กบิลสิงห์), เรื่องภิกษุณีที่พระยังไม่มีรู้, (นครปฐม : โรงพิมพ์บริษัท อุตย์ กราฟฟิค ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖-๑๗.

สืบทอดพุทธศาสนา“เครือข่ายภิกษุณีสงฆ์ที่เกิดจากความเชื่อและความศรัทธาต่อพุทธศาสนา ซึ่งหนึ่งในเครือข่ายสำนักของภิกษุณีสงฆ์คือ วัดทรงธรรมกัลยาณี ภิกษุณีอาราม จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นวัดของพระผู้หญิงแห่งแรกที่เกิดขึ้นในประเทศไทย“ สร้างขึ้นโดยภิกษุณีวรมัย “วัดทรงธรรมกัลยาณี” เป็นวัดเป็นแนวทางให้การบวชภิกษุณีในประเทศไทย แต่ไม่สามารถเรียกว่า “วัด” ได้เนื่องจากไม่ได้รับอนุญาตทางกฎหมาย^{๙๐}แต่อย่างไรก็ตามวัดแห่งนี้มีมุ่งหมายจะให้เป็นที่สถานที่ของสตรีที่ประสงค์ปฏิบัติธรรม เพื่อพัฒนาตนเอง สามารถใช้ชีวิตร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพในคณะสงฆ์ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างเรียบง่ายได้ ซึ่งจะถือได้ว่าบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้สำหรับสตรี

๔.๒ สภาพความเป็นอยู่ของภิกษุณีในปัจจุบัน

ตั้งแต่สมัยพุทธกาลมีคำสอนเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของภิกษุณีทั้งหลักปัจจัย ๔ และตามหลักของพระธรรมวินัย ซึ่งในทางพุทธศาสนาปัจจัย ๔ ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับการดำรงชีวิต พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติหลักธรรมเกี่ยวกับปัจจัย ๔ เพื่อให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของความเป็นอยู่ของภิกษุณี ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ที่จะยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่าง ๆ ตามสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของภิกษุณี โดยแบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของภิกษุณีตามหลักปัจจัย ๔ และศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของภิกษุณีตามหลักของพระธรรมวินัย

๔.๒.๑ สภาพความเป็นอยู่ตามหลักปัจจัย ๔ ของภิกษุณี ณ วัดทรงธรรมกัลยาณี

จากการสัมภาษณ์ภิกษุณีที่วัดทรงธรรมกัลยาณี พบว่า ภิกษุณีที่วัดได้มีสภาพความเป็นอยู่ตามหลักปัจจัย ๔ ในทางพระพุทธศาสนา ถึงแม้รายละเอียดจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

(๑) ด้านเครื่องนุ่งห่ม จากการสัมภาษณ์ พบว่า สำหรับจีวรของภิกษุณีที่วัดสามารถหาซื้อได้จากร้านส่งฆัณฑ์ทั่วไป ส่วนหนึ่งมีประชาชนนำมาถวาย และที่วัดได้มีการตัดเย็บจีวรใช้เอง หรือเย็บไว้ใช้ในการบรรพชาสามเณรีที่จัดขึ้นในทุก ๆ ปี โดยผ้าที่ใช้จะเป็นผ้าฝ้ายอมสีสำเร็จ เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการใช้งาน ส่วนสีจีวรที่ใช้จะเป็นสีเหลืองสว่าง

^{๙๐} พิมพ์พันธุ์ หาญสกุล, อัมมณันทา บนเส้นทางภิกษุณีโพธิสัตว์. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๖.

^{๙๑} ชญาภา สีดาฟอง, บทบาทการพัฒนาสตรีเชิงพุทธของวัดทรงธรรมกัลยาณีภิกษุณีอาราม (ครั้งที่ ๒), (วารสารนวัตกรรมการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, ๒๕๕๗), หน้า ๙๔.

^{๙๒} ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชฎาเสน, สตรีในพระพุทธศาสนา คำถาม-คำตอบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๕.

ซึ่งเรียกว่า สีสังคีวรณ หรือสีเปลวเพลิงที่พระพุทเจ้าทรงสวมใส่ก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน สำหรับภิกษุณีที่วัดจะใช้เป็นสีพระราชทาน และสามเณรีจะเป็นสีค่อนไปทางน้ำตาลแก่ ซึ่งสีจีวรของภิกษุณีในแต่ละแห่งจะมีสีที่แตกต่างกัน สีจีวรจะขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้บวชให้ ผู้บวชจะใช้สีจีวรตามครูบาอาจารย์ที่บวชให้ ส่วนตัวของภิกษุณีธัมมวันทาใส่จีวรสีสังคีวรณ^{๑๑}

(๒) ด้านอาหาร จากการสัมภาษณ์ พบว่า ภิกษุณีที่วัดได้มีการบิณฑบาตในทุก ๆ วันพระ และวันอาทิตย์ ในกรณีที่วัดไม่ได้ออกเดินบิณฑบาตเป็นประจำทุกวันเนื่องจากทางวัดเลือกบิณฑบาตเพียง ๒ วันเท่านั้น เพราะไม่อยากทับสายบิณฑบาตของภิกษุสงฆ์ทางวัดจึงมีโรงครัว เพื่อเตรียมอาหารสำหรับในวันที่ไม่ได้ออกบิณฑบาต ทางวัดจะมีแม่ครัวและมีประชาชนนำอาหารมาถวายทั้งเช้าและเพล ในเรื่องของอาหารซึ่งทางวัดถือมังสวิรัต เป็นการปฏิบัติกันมาตั้งแต่ปี.ศ. ๒๔๙๘ ตั้งแต่สมัยของภิกษุณีวรมัยผู้ที่ก่อตั้งวัดทรงธรรมกัลยาณี ดังนั้นภิกษุณีที่วัดจะฉันอาหารที่เป็นมังสวิรัต และในปัจจุบันทางวัดได้มีการปลูกผักไว้ใช้เพื่อนำมาประกอบอาหาร นำโดยดร.กาญจนา สุทธิกุล ซึ่งเป็นผู้ดูแล^{๑๒}

(๓) ด้านที่อยู่อาศัย จากการสัมภาษณ์ พบว่า ทางวัดไม่ได้ขึ้นกับการปกครองกับวัดของภิกษุวัดใดวัดหนึ่ง เป็นเพียงภิกษุณีอาศัยอยู่กันตามลำพังไม่ได้มีภิกษุอาศัยอยู่ด้วย ทางวัดมีอาคารที่พักภายในวัดสำหรับนักบวชจะมีอยู่ ๒ แห่ง แห่งแรกชื่อว่า เรือนคุณยายสร้างขึ้นในสมัยภิกษุณีวรมัย กบิลสิงห์ และแห่งที่ ๒ ชื่อว่าบ้านร่มรื่น สร้างขึ้นเมื่อปี.ศ. ๒๕๒๕ และกุฏิเจ้าอาวาส แต่เดิมเป็นบ้านส่วนตัวของอาจารย์ฉัตรสุมาลย์ ท่านได้ยกถวายเป็นกุฏิสงฆ์ในเวลาต่อมา ทางวัดไม่สามารถจัดตั้งเป็นวัด สถานที่แห่งนี้จึงต้องเสียภาษีสิ่งปลูกสร้างและโรงเรือนแตกต่างจากวัดทั่วไป^{๑๓}

(๔) ด้านการรักษาโรค จากการสัมภาษณ์ พบว่า ภิกษุณีที่วัดสามารถใช้สิทธิในการรักษาพยาบาลได้ทุกสิทธิอาทิเช่น สิทธิใบทอง ๓๐ บาท สิทธิประกันสังคม และสิทธิข้าราชการ ขึ้นอยู่กับวิชาชีพเดิมของภิกษุณีแต่ละรูป ในด้านการเดินทางไปโรงพยาบาล ภิกษุณีสามารถเดินทางไปได้ด้วยตัวตนเอง เช่น รถประจำทาง รถสองแถว เป็นต้น และทางวัดได้มีการสร้างห้องปฐมพยาบาลเบื้องต้น และในด้านของยาต่าง ๆ จะมีประชาชนนำมาถวาย^{๑๔}

(๕) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และสื่อเทคโนโลยี จากการสัมภาษณ์ พบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัด เช่น ลิฟท์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการ นอกจากนี้ทางวัดยังมีแผงโซลาร์เซลล์ และปั้มน้ำ ถึงกักเก็บน้ำทางวัด เพื่อป้องกันภาวะภัยแล้งในอนาคต ด้านสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ทางวัดได้ทำสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อความสะดวกของประชาชนที่มาเข้าชม หรือศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับวัด ได้มีการ

^{๑๑} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวันณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

^{๑๒} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวันณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

^{๑๓} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวันณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

^{๑๔} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวันณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

ถ่ายทอดสดเสวนาผ่าน Facebook มีการแลกเปลี่ยนความรู้โดยใช้ระบบ Zoom จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งในยุคปัจจุบันมีช่องทางที่สามารถติดต่อกับทางวัดได้อย่างสะดวก และเข้าถึงง่ายโดยผ่านเทคโนโลยี^{๑๕}

๔.๒.๒ สภาพความเป็นอยู่ตามหลักพระธรรมวินัยของภิกษุณี ณ วัดทรงธรรมกัลยาณี

สภาพความเป็นอยู่ตามหลักพระธรรมวินัยของภิกษุณีที่วัด พบว่าในปัจจุบันบทบาทของภิกษุณีมีบทบาทกว้างขวางมากขึ้นทั้งด้านสาธารณะสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และด้านการส่งเสริมการศึกษา ซึ่งบทบาทในแต่ละด้านล้วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของภิกษุณี แนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎกและเป็นการปฏิบัติที่สำคัญสำหรับภิกษุณี

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ภิกษุณีที่วัดได้มีสภาพความเป็นอยู่ตามหลักพระธรรมวินัย วิถีชีวิตในปัจจุบันของภิกษุณีที่วัดได้มีการยึดถือปฏิบัติตามหลักธรรมบนเงื่อนไขทางพุทธศาสนา ถึงแม้รายละเอียดจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ดังคำให้สัมภาษณ์ ต่อไปนี้

๔.๒.๒.๑ ด้านกิจวัตรประจำวันของภิกษุณี

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ภิกษุณีที่วัดได้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยเหมือนกับภิกษุสงฆ์ ได้แก่

(๑) การออกบิณฑบาตในช่วงเช้าทุก ๆ วันพระและวันอาทิตย์ การบิณฑบาตซึ่งทางวัดจะออกบิณฑบาตเพียงสัปดาห์ละ ๒ วัน^{๑๖} ซึ่งภิกษุณีธัมมนันทาจะสอนเหล่านักบวชที่วัดเสมอว่า การออกบิณฑบาตคือ “การออกไปโปรดสัตว์ การเปิดโอกาสให้ญาติโยมได้ใส่บาตรหน้าบ้าน เราไม่ได้ไปเอาอาหาร แต่เราไปเอาคน” คือ การที่คณะสงฆ์ไปสร้างความศรัทธาทำศรัทธาที่มีอยู่แล้วให้แข็งแรงมากยิ่งขึ้น เรื่องนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับภิกษุ ภิกษุณีและสามเณรี เป็นสิ่งที่ต้องพึงปฏิบัติ^{๑๗}

(๒) ทางวัดได้มีการแบ่งหน้าที่ทำความสะอาด และการรับผิดชอบงานสาธารณะต่าง ๆ ภายในวัด เช่น กวาดถูวิหาร กวาดลานวัด ถางหญ้า เช็ดโรงครัว การดูแลรดน้ำแปลงผัก ปรับปรุงพื้นดิน การปูพื้น แยกขยะ เป็นต้น โดยงานที่วัดภิกษุณีธัมมนันทาจะบังคับให้สมาชิกภายในวัดทุกคนออกมาทำงานตอนเย็นช่วงเวลา ๑๗.๐๐-๑๘.๐๐ น.^{๑๘} เพราะภิกษุณีธัมมนันทามองว่า งานทุกอย่างที่ทุกคนได้ลงมือทำลงไปจะเป็นตัวบ่งบอกว่าถึงความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันเพราะทุกคนมีความยึดมั่นถือมั่นในตนเอง ภิกษุณีธัมมนันทาจึงสอนว่า

^{๑๕} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวันณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

^{๑๖} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวันณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

^{๑๗} ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ษฎุเสน, **สตรีในพระพุทธศาสนา คำถาม-คำตอบ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), น. ๗๐

^{๑๘} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวันณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

“เราทุกคนเท่ากัน ต้องได้ทำงานรวมกัน ไม่ว่าจะเป็น กวาดบ้าน ถูบ้าน ถางหญ้ำทุกสิ่งทุกอย่าง ภายในวัดสมาธิทุกค่นต้องได้ทำงานเหมือนกัน”^{๑๙}

(๓) ด้านของกิจนิมนต์ ภิกษุณีที่วัดได้ไปรับกิจนิมนต์เพื่อบำเพ็ญกุศลในงานมงคลต่าง ๆ ทั่วไป ส่วนงานอวมงคลนั้น ถ้าหากเจ้าภาพนิมนต์ภิกษุณีให้แสดงธรรม ภิกษุณีจะทำหน้าที่ในการแสดงธรรมตามที่ได้รับนิมนต์นั้น จะไม่ได้เข้าไปก้ำก๋ายไปในหน้าที่ของภิกษุที่ท่านจะมีการสวดพระอภิธรรม เนื่องจากทางวัดเป็นสังฆะขนาดเล็ก โดยส่วนใหญ่ภิกษุณีธัมมนันทาจะรับกิจนิมนต์บ้านของประชาชนที่รู้จัก หรือคุ้นเคยกันอยู่แล้ว เช่น ทำบุญวันเกิด ทำบุญที่ทำงาน เปิดบริษัทใหม่ และทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น^{๒๐}

(๔) ในด้านสังฆกรรมของภิกษุณี ภิกษุณีธัมมวันณา^{๒๑} กล่าวว่า “การทำปาฏิโมกข์ การปวารณา การกรานกฐิน การอุปสมบท ซึ่งภิกษุณีสงฆ์ที่วัด ได้ทำกิจกรรมเหล่านี้ครบถ้วนทุกประการ ยิ่งไปกว่านั้นยังได้นิมนต์ภิกษุผู้มีพรรษา ๒๐ ขึ้นไปมาให้ออวาทก่อนลงปาฏิโมกข์อีกด้วย” จากการสัมภาษณ์ดังกล่าวผู้วิจัยจะขออธิบายวัตรปฏิบัติที่ภิกษุณีปฏิบัติเป็นกัจวัตรประจำให้พอเข้าใจเป็นสังเขป ดังนี้

(ก) การทำอุโบสถ คือ การสวดปาฏิโมกข์ เป็นการสวดทบทวนสิกขาบท ๓๑๑ ข้อ การสวดปาติโมกข์จะสวดในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ (วันพระใหญ่) หรือแรม ๑๔ ค่ำ/แรม ๑๕ ค่ำ ทางวัด ใช้เวลาสวดปาติโมกข์โดยประมาณ ๑ ชั่วโมง ๑๕ นาที การสวดปาติโมกข์ทางวัดต้องทำเป็นคณะสงฆ์คือ มีภิกษุณี ๔ รูป และในประเทศไทยเกิดการสวดปาติโมกข์ของภิกษุณีขึ้นเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๔๖ ณ วัดทรงธรรมกัลยาณี โดยมีภิกษุณีธัมมนันทา และภิกษุณีสายเถรวาทที่เดินทางมาจากต่างประเทศ ปัจจุบันทางวัดยังได้นิมนต์ภิกษุผู้มีพรรษา ๒๐ ขึ้นไปคือ หลวงพ่อครูสุธรรมนาถ วัดปลักไม้ลาย มาให้ออวาทก่อนลงปาฏิโมกข์อีกด้วย^{๒๒}

(ข) การอุปสมบท คือ ผู้ที่มีความประสงค์จะอุปสมบทเป็นภิกษุณีทางวัด ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักทางพระธรรมวินัยคือ เมื่อบวชเป็นสามเณรีแล้วสำหรับผู้พร้อมจะบวชเป็นภิกษุณีทางวัด จะประกาศสิกขมานาให้ และศึกษาต่อไปกับพระอาจารย์เป็นระยะเวลา ๒ พรรษา เมื่อครบ ๒ พรรษาทงวัด จะทำการอุปสมบทเป็นภิกษุณีให้ การอุปสมบทเป็นภิกษุณีของทางวัดจะต้องรับคฤธรรม ๘ ประการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการแสดงความเคารพต่อภิกษุ และเงื่อนไขไว้ป้องกันสถานะของนักบวชหญิง^{๒๓}

^{๑๙} ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชัญเสน, สตรีในพระพุทธศาสนา คำถาม-คำตอบ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), น. ๗๑

^{๒๐} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวันณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

^{๒๑} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวันณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

^{๒๒} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวันณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

^{๒๓} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวันณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

จากการสัมภาษณ์เห็นได้ว่า การอุปสมบทเป็นภิกษุณีของทางวัด จะปฏิบัติทำตามขั้นตอนที่ถูกต้องทุกประการตามหลักของพระธรรมวินัย ทางวัดเคยเดินทางไปอุปสมบทในหลาย ๆ ประเทศ เช่น ประเทศอินเดีย และประเทศศรีลังกา เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันมีภิกษุณีสงฆ์ (ภิกษุณีสิกขมานา และสามเณรี) ในประเทศไทยกว่า ๒๘๐ รูป เป็นภิกษุณีราว ๒๐๐ รูป จำวัดอยู่ทั่วประเทศ ส่วนใหญ่เดินทางไปบวชที่ประเทศศรีลังกา^{๒๔}

(๖) การศึกษาพระธรรมวินัย จากการสัมภาษณ์ พบว่า ภิกษุณีที่วัดได้มีการศึกษาพระธรรมวินัยตามหลักธรรมในพระไตรปิฎก ดังนี้

(ก) ศึกษาพระไตรปิฎก ภิกษุณีที่วัดได้ศึกษาพระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาบาลี ภายในวัดมีห้องสมุดภิกษุณีสามารถเข้าไปศึกษาด้วยตนเองได้ พระไตรปิฎกของทางวัดมีด้วยกันอยู่ ๔ ตู้ คือ ส.ธัมมกัฏฐี ฉบับสยามรัฐ ฉบับมหาจุฬาฯ และฉบับมหามกุฏฯ เป็นต้น

(ข) ศึกษาบาลีทางและพระอภิธรรม ภิกษุณีที่วัดได้มีการศึกษาบาลีสอบเปรียญ ๘ ได้อยู่หลายรูป และการศึกษาพระอภิธรรมที่วัดพระประโทน เป็นการเรียนการสอนบาลีใหญ่ ซึ่งภิกษุณีธัมมณันทาได้ส่งภิกษุณีไปศึกษาด้วย^{๒๕}

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค ต่อการดำรงสถานะเป็นภิกษุณีในประเทศไทย

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการดำรงสถานะเป็นภิกษุณี ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำหรับภิกษุณีคือ ในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายรองรับสถานภาพของการเป็นนักบวช หรือการที่มหาเถรสมาคมไม่รับรองการบวช รวมถึงความไม่เข้าใจและความไม่คุ้นชินของวัฒนธรรมไทยความไม่เข้าใจของคนในสังคมเกี่ยวกับการมีอยู่ของภิกษุณี จะเห็นได้ว่า ในวัฒนธรรมไทยประชาชนส่วนใหญ่จะไม่คุ้นชินการมีอยู่ของภิกษุณี แต่วัฒนธรรมของพุทธศาสนา คือ วัฒนธรรมที่สามารถให้ผู้หญิงบวชได้ ซึ่งมีเหตุการณ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า ผู้หญิงสามารถบวชได้ และสามารถบรรลุธรรมด้วยได้เช่นกัน^{๒๖} จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ผู้หญิงสามารถบวชเรียนได้ แต่ทว่าคณะสงฆ์ไทยไม่รับรอง โดยให้เหตุผลว่าภิกษุณีในประเทศไทยได้ขาดสูญไปนานแล้ว โดยอ้างพระบัญชาห้ามบวชภิกษุณีของสมเด็จพระสังฆราชเมื่อปีพ.ศ. ๒๔๗๑ ทั้งที่ภิกษุณีเป็นหนึ่งในพุทธบริษัท ๔ ตามพระไตรปิฎก ซึ่งผู้วิจัยมองว่า ในวัฒนธรรมของพุทธศาสนาไม่ได้มองว่าความเป็นหญิงหรือเป็นชายมีความต่างกันมากหรือน้อยเพียงใด ทุกคนสามารถเข้าถึงการบรรลุธรรมของพระพุทธเจ้าได้ ในเรื่องนี้เป็นการยืนยันจากพระพุทธ ในเรื่องผู้หญิงกับการบรรลุธรรมเป็นสิ่งที่สามารถเป็นไปได้และควรจะสนับสนุน ผู้วิจัยเห็นด้วยที่ว่า ใน

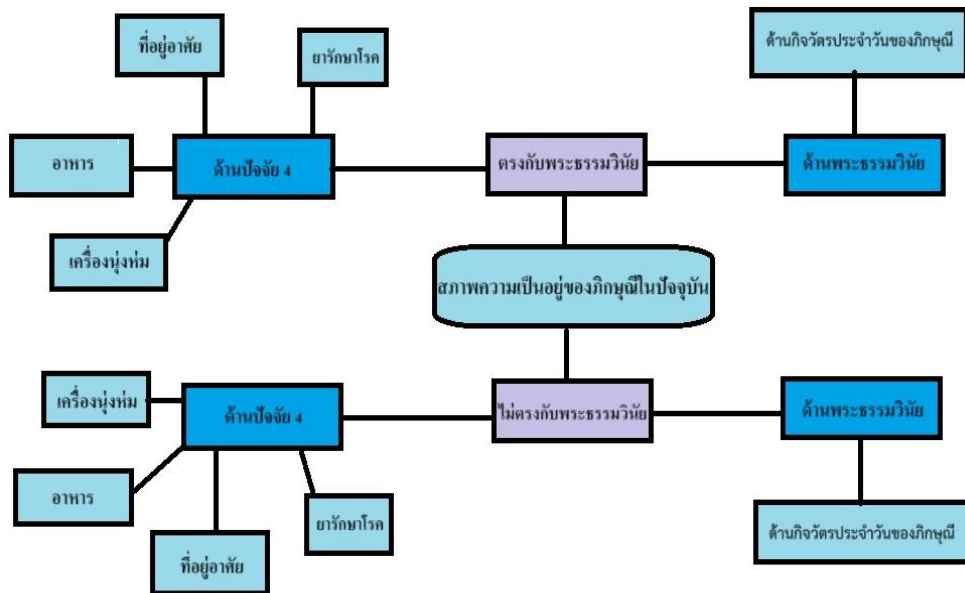
^{๒๔} ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชัญเสน, *สตรีในพระพุทธศาสนา คำถาม-คำตอบ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), น. ๙๑

^{๒๕} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวัณณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

^{๒๖} วิ.จู. (ไทย) ๗/๔๐๒/๓๑๓-๓๑๖

ประเทศไทยควรมีภิกษุณีในพุทธศาสนา เพราะเป็นการบ่งบอกถึงความงดงามทางศาสนาอย่างหนึ่ง ที่ผู้หญิงมีความประสงค์อยากจะออกบวชเป็นสามเณรีหรือภิกษุณี เพื่อรับใช้ศาสนาซึ่งไม่ใช่เรื่องที่ย่ง่ายสำหรับผู้หญิงทุกคน

๖. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่พบคือ จากการสังเกตหรือความเห็นต่อสภาพความเป็นอยู่ของภิกษุณีที่วัดทรงธรรมกัลยาณิที่ดำเนินอยู่ เมื่อนำมาพิจารณาอาจตรงหรือไม่ตรงกับหลักการในคัมภีร์พุทธศาสนา ทั้งในด้านปัจจัย ๔ และด้านกิจวัตรประจำวันของภิกษุณี ดังนี้

๖.๑ ในทรรศนะด้านเครื่องนุ่งห่มผู้วิจัยมองว่า ในปัจจุบันจีวรของภิกษุณีสามารถหาซื้อได้ตามร้านสังฆภัณฑ์ ภิกษุณีสามารถหาซื้อเองได้ ซึ่งประเด็นนี้ถือว่าผิดทางพระธรรมวินัย ในพระไตรปิฎกได้กล่าวสิกขาบทที่ว่า “ภิกษุณีได้รับหรือใช้ให้ผู้อื่นรับทองและเงิน หรือยินดีทองและเงินที่เขาเก็บไว้ให้” ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์^{๒๗} ซึ่งประเด็นนี้ในยุคปัจจุบันการปฏิบัติของภิกษุณีทำให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่มีสะดวกสบาย แต่ในขณะเดียวกันมีจีวรบางส่วนประชาชนนำมาถวายให้ ส่วนนี้ถือว่าไม่ผิดพระธรรมวินัย เพราะพระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุหรือภิกษุณีสามารถรับไตรจีวรจากประชาชนได้^{๒๘} ในด้านการตัดเย็บจีวรเอง ซึ่งทางวัดได้มีการปฏิบัติในสิกขาบทข้อนี้ที่ว่า “ภิกษุณีให้ภิกษุอื่นเลาะจีวรออกแล้วไม่ช่วยเย็บ” ปรับอาบัติ

^{๒๗} วิ.ม.หา. (ไทย) ๒/๕๘๓/๑๐๘

^{๒๘} วิ.ม. (ไทย) ๖/๙/๓๐๘

ปาจิตตีย์^{๒๙} และสี่จิวรภิกษุณีที่วัดจะนิยมใส่ตามอุปัชฌาย์ ซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ของตนเอง ในข้อ ๒ ข้อนี้นี้ ผู้วิจัยมองว่าไม่ผิดพระธรรมวินัย เพราะในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าไม่ได้มีการบัญญัติไว้ว่า บวชกับผู้ใด ต้องใส่สีตามผู้นั้น

๖.๒ ในทรรศนะด้านอาหารผู้วิจัยมองว่า ในเรื่องของการบินขบาศ ซึ่งภิกษุณีที่วัดได้เลือกบินขบาศเพียง ๒ วันนั้นคือ วันพระและวันอาทิตย์เท่านั้น ถ้ามองในหลักของพระธรรมวินัย การบินขบาศถือว่าเป็นกิจวัตรประจำวันที่สำคัญของภิกษุณีที่บัญญัติไว้ในนิสสัย ๔^{๓๐} ในสมัยพุทธกาลภิกษุณีต้องออกบินขบาศในเวลาเช้าทุกวัน แต่ภิกษุณีที่วัดไม่ได้ออกบินขบาศเป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งถือว่าไม่ตรงตามหลักของพระธรรมวินัย เนื่องจากบริบทจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น การให้เกียรติกันภิกษุสงฆ์ เกรงว่าจะไปทับสายของภิกษุสงฆ์ เป็นต้น ในเรื่องของการบินขบาศสำหรับนำมาใช้ภายในวัด ซึ่งเป็นกิจกรรมของภิกษุณีที่จะช่วยกันดูแลแปรงผัก อาทิตเช่น การรดน้ำ พรวนดิน ในพระไตรปิฎกมีสิกขาที่ว่า “ภิกษุณีใดขุด หรือใช้ให้ขุดซึ่งดิน” ต้องอาบัติปาจิตตีย์^{๓๑} เนื่องด้วยข้อจำกัดของจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ภายในวัด จึงถือว่าเป็นเรื่องที่จะต้องช่วยกันดูแล และที่วัดฉันอาหารที่เป็นมังสวิรัต ถือว่าไม่ผิดพระธรรมวินัยที่ว่า “ภิกษุณีทั้งหลายไม่ควรฉันปลาและเนื้อตลอดชีวิต ภิกษุณีรูปใดฉัน ภิกษุณีรูปนั้นมีโทษ”^{๓๒} แต่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้ว่า ภิกษุณีอยากฉันมังสวิรัตก็ฉันได้ ถ้าไม่อยากฉันก็ได้มีความผิด

๖.๓ ในทรรศนะด้านที่อยู่อาศัยของผู้วิจัยมองว่า ที่อยู่อาศัยของภิกษุณีในสมัยพุทธกาล ภิกษุและภิกษุณีไม่ได้อาศัยร่วมวัดเดียวกัน ในพระไตรปิฎกมีสิกขาบทที่ว่า “ภิกษุณีใดจำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คำว่า “อาวาสที่ไม่มีภิกษุ” หมายถึงสำนักภิกษุณีที่ไม่มีภิกษุผู้จะให้โอวาทอยู่ภายในระยะ ๑ โยชน์ หรือเส้นทางที่จะไปยังสำนักภิกษุณินั้น ไม่ปลอดภัย ไม่สะดวก ภิกษุไม่สามารถเดินทางไปให้โอวาทได้^{๓๓} ในประเด็นนี้ทางวัดได้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักของพระธรรมวินัย ที่อาศัยแยกออกมาเป็นวัดของพระพุทธผู้ทรงโดยตรง

๖.๔ ในทรรศนะการปฏิบัติกรับโอวาทของภิกษุณีผู้วิจัยเห็นว่า ในการปฏิบัติกรับโอวาทของภิกษุณีที่วัด ในกรณีที่ได้มีการนิมนต์พระภิกษุมาให้โอวาทที่วัด ถ้าตามหลักของพระธรรมวินัยถือว่าเป็นอาบัติทั้ง ๒ ฝ่าย เพราะภิกษุเข้าไปในสำนักของภิกษุณี และภิกษุณีไม่ได้เดินทางไปรับโอวาทต้องให้ภิกษุเดินทางมาหา ที่บัญญัติไว้ในสิกขาบทที่ว่า “ภิกษุณีใดไม่ไปรับโอวาท หรือธรรมเป็นเหตุอยู่ร่วมกัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์”^{๓๔}

^{๒๙} วิ.ม.หา. (ไทย) ๒/๑๗๖/๓๔๔

^{๓๐} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๙๗/๑๒๘

^{๓๑} วิ.ม.หา. (ไทย) ๒/๘๕/๒๗๔

^{๓๒} วิ.ม.หา. (ไทย) ๑/๔๐๙/๔๔๓

^{๓๓} วิ.ภิกษุณี. (ไทย) ๓/๑๐๔๖/๒๘๐

^{๓๔} วิ.ภิกษุณี. (ไทย) ๓/๑๐๕๔/๒๘๔

๖.๖ จากการสังเกต พบว่า ทางวัดได้มีจัดพิธีบรรพชาสามเณรีประจำปี ซึ่งวัดได้จัดการบวชปีละ ๒ ครั้ง ก่อนที่จะบรรพชาเป็นสามเณรีได้นั้นจะต้องผ่านการคัดกรองจากทางวัด ซึ่งภิกษุณีธัมมนันทาจะเป็นผู้ที่คัดกรองรายชื่อผู้สมัคร ทางวัดจะตรวจสอบคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น อายุ ประวัติการศึกษา เพศทางLGBT+ เป็นต้น การคัดกรองเรื่องทางเพศนั้น มีเงื่อนไขให้ห้ามบุคคลผู้นั้นเป็นแฟนกัน หรือห้ามบุคคลผู้นั้นเป็นเพื่อนสนิทกัน และบุคคลที่มีเจตนาไปในทางเรื่องชู้สาว เป็นต้น และทางวัดจะต้องตรวจสอบในของการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้บวช ซึ่งจะเป็นการเรียนทั้งภาคไทย และภาคอังกฤษ ผู้สมัครทั้งหมดจะมาอยู่วัดเป็นเวลา ๓ วัน เพื่อถือศีล ๘ จะเป็นการทดสอบบารมีความนิ่งของแต่ละบุคคล โดยผู้สอน คือ ภิกษุณีธัมมปริพุลณณา วิปัสสนาจารย์ และต้องมีการสอบบารมีกับภิกษุณีธัมมนันทา การฝึกปฏิบัติ คือ เรียน ๒ ชั่วโมงเช้าและ ๒ ชั่วโมงบ่าย แต่ถ้ากรณีที่ผู้สมัครท่านใดไม่ผ่านการคัดเลือก ผู้สมัครท่านนั้นก็จะไม่ได้รับบวชเป็นสามเณรี โดยชื่อที่เรียกก่อนเป็นสามเณรีคือ “นาคิณี” หลังจากการบรรพชาเป็นสามเณรีแล้ว จึงจะเข้าเรียนศึกษาธรรมกับภิกษุณีและผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเวลา ๙ วัน^{๓๔}

๕. สรุป

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า สภาพความของภิกษุณีในปัจจุบัน ยังคงปฏิบัติตามหลักของพระธรรมวินัยที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก แต่เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของยุคสมัยในแต่ละช่วงเวลา บริบททางสังคมในด้านต่าง ๆ ทำให้การดำรงชีวิตมีความสะดวกสบายมากขึ้น ทั้งด้านเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง ด้านการปฏิบัติตามสิกขาบทของภิกษุณี จึงทำให้มีการลดหย่อนหรือยืดหยุ่นไปจากเดิม แต่ในขณะเดียวกันภิกษุณียังยึดหลักและปฏิบัติตามสิกขาบทตามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก

๖. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง “ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันของภิกษุณีในประเทศไทย” ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ควรจะมีการศึกษาในเรื่องของความแตกต่างระหว่างสภาพความเป็นอยู่ของภิกษุณีในแต่ละสำนักที่อยู่ในประเทศไทย, วัตรปฏิบัติของภิกษุณีในแต่ละสำนัก, บทบาทของภิกษุณีในแต่ละสำนัก, กิจกรรมทางศาสนาที่จัดขึ้นในแต่ละสำนัก ฯลฯ

^{๓๔} สัมภาษณ์ภิกษุณีธัมมวันณา (วัดทรงธรรมกัลยาณี, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗)

บรรณานุกรม

- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชาญเสน. **สตรีในพระพุทธศาสนา คำถาม-คำตอบ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.
- ฉัตรสุมาลย์ (รศ.ดร. ฉัตรมาลย์ กบิลสิงห์). **เรื่องภิกษุณีที่พระยังไม่รู้**. นครปฐม : โรงพิมพ์บริษัท อุตัย กราฟฟิค ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๕๔.
- ธัมมนันทาภิกษุณี. **สืบสายภิกษุณีสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๕๖**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสองศยาม จำกัด, ๒๕๕๗.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **ดร.มาร์ติน: พุทธวินัย ถึง ภิกษุณี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์หจก.สามลดา, ๒๕๕๓.
- พิมพ์พันธุ์ หาญสกุล. **สามเณรีธัมมนันทา ผู้ประกาศจุดยืนพลิกพื้นภิกษุณีไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระอาทิตย์, ๒๕๔๔.
- พิมพ์พันธุ์ หาญสกุล. **ธัมมนันทา บนเส้นทางภิกษุณีโพธิสัตว์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๔.
- มนตรี สิริโรจนานันท์. **สตรีในพระพุทธศาสนา (ครั้งที่ ๒)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๒.
- ชญาภา สีดาฟอง. **บทบาทการพัฒนาสตรีเชิงพุทธของวัดทรงธรรมกัลยาณีภิกษุณีอาราม (ครั้งที่ ๒)**. วารสารนวัตกรรมการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, ๒๕๕๗.
- ศศิภา แก้วหนู. **วาทกรรมความเป็นอื่นของภิกษุณีไทยในสังคมไทย**. วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์, ๒๕๖๐.
- ภิกษุณีธัมมวันณา. สัมภาษณ์. วัดทรงธรรมกัลยาณี. ๑๓ เมษายน ๒๕๖๗